

Magdalena Pawlak

Uniwersytet Łódzki

Dialog jako warunek współpracy między edukatorem muzealnym a nauczycielem. Ograniczenia i perspektywy.

Edukacja muzealna

Wraz ze wzrostem zainteresowania muzeami w XXI wieku i tzw. boomem muzealnym coraz większe znaczenie odgrywa również edukacja muzealna. Chociaż misja edukacyjna towarzyszyła muzeom od początku, dawniej miała ona zupełnie inny charakter. Muzealnicy zakładali, że zwiedzający uczył się dostatecznie już poprzez samo patrzenie na obiekt. Współcześnie muzea otwierają się na publiczność, stają się przestrzeniami przyjaznymi, interaktywnymi. Warsztaty i wystawy projektuje się tak aby zachęcić różne grupy odbiorców, uwzględnia się teorie psychologiczne i pedagogiczne dotyczące procesu uczenia się. Obiekt staje się pretekstem do dialogu, poszukiwania kontekstów, zdobywania doświadczeń i do konstruowania wiedzy. Jak zauważa Renata Pater: „Muzeum jest uznanym społecznie (muzea w dużej mierze utrzymywane są ze społecznych środków) miejscem upowszechniania kultury, zdobyczy nauki, odkryć i badań naukowych, instytucją życia społecznego swojego lokalnego środowiska, organizatorem ważnych wydarzeń kulturalnych, miejscem spotkań, rozmów, zdobywania wiedzy, umiejętności i kształtowania postaw”¹.

¹ M. Popp, cyt. za: R. Pater, *Edukacja muzealna dla dzieci. Alternatywne Przestrzenie*, w: „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce: kwartalnik dla nauczycieli” nr 4, 2013, s. 59.

Edukacja szkolna w przestrzeni muzeum

Szkoły od dawna korzystały z ofert muzeów. Dla muzeów poza popularnymi ośrodkami turystycznymi szkoły i przedszkola stanowią największą grupę odbiorców. Taka wizyta może stać się „alternatywą dla edukacji szkolnej” rozumianą jako uzupełnienie i dopełnienie edukacji formalnej, a nie ją zastępującą.

Potencjał edukacyjny muzeów jest bardzo duży. Jest to instytucja kultury gdzie w otoczeniu interaktywnych obiektów uczeń może wraz z rówieśnikami zdobywać nowe doświadczenia. Środowisko edukacyjne muzeum ma w sobie potencjał edukacyjny niedostępny w szkole.

Jak zauważa Sharon Shaffer² edukacja muzealna odwołuje się m.in. do idei Johna Deweya, który krytykował edukację systemową za brak związków z życiem codziennym. Doceniał za to możliwość zdobycia bezpośrednich doświadczeń, tak jak to się dzieje w muzeum. Edukacja muzealna realizuje również założenia pedagogiki Marii Montessori koncentrującej się na znaczeniu bezpośrednich doświadczeń zmysłowych i potrzebie niezależności u dzieci.

Popularna wśród muzealników jest również koncepcja rozwoju struktur poznawczych Jana Piageta. Zdaniem Pater³, muzea mogą wykorzystać przedstawione przez niego etapy kształtowania się poznania intelektualnego u dzieci do przygotowywania i dostosowywania wystaw interaktywnych do ich potrzeb. Autorka zwraca też szczególną uwagę na dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym jako odbiorców muzeów, gdyż to właśnie na tym etapie pojawia się myślenie konkretne, które rozwija się poprzez manipulowanie i eksperymentowanie na konkretnych przedmiotach i dokładnie taką możliwość dają muzea.

Najczęściej we współczesnych teoriach edukacji muzealnej autorzy odwołują się do G.E. Heina i jego teorii konstruktywizmu. Jego zdaniem, konstruktywizm najlepiej odpowiada uczeniu się w muzeum, gdyż: „uczenie w muzeum zachodzi podczas nadawania przez zwiedzających znaczeń – a te znaczenia nie wynikają tylko z obiektów i sposobu ich prezentowania (eksponowania), ale również (i to w dużym stopniu) z kultury zwiedzających, ich wcześniejszych osobistych doświadczeń czy warunków wizyty w muzeum”⁴.

² S. Shaffer, *Engaging young children in museums*, LEFT COAST PRESS, Inc., 2015, s. 38-39, tłum. własne.

³ R. Pater, *Edukacja muzealna – muzea dla dzieci i młodzieży*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2016, s. 66.

⁴ G. E. Hein, *Edukacja muzealna*, w: *Edukacja muzealna. Antologia tłumaczeń*, red. M. Szelaż, J. Skutnik, Muzeum Narodowe w Poznaniu, 2010, s. 74.

Cechy modelu dydaktyki interaktywnej autorstwa Jolanty Kruk⁵ wpisują się w poglądy Heina. Do najważniejszych cech modelu, wyzwalającego naturalne nastawienie badawcze u dzieci zalicza ona sytuację, gdy: przewidywane są tylko warunki procesu poznawczego (a nie jego przebieg); nie ma podziału na role; w ekspozycjach i stanowiskach wpisane są strategie edukacyjne (niemające charakteru instruktażowego); stosuje się strategię rekonstrukcyjną pobudzającą zadawanie pytań. Takimi cechami zdaniem Kruk można opisać strategie stosowane przez interaktywne muzea i centra nauki.

Współcześnie zmienia się sposób animacji w muzeach, zwłaszcza muzeach sztuki. Dziś dąży się do dialogicznego kontaktu, do nawiązania porozumienia odbywającego się w relacji z partnerem, gdzie ważne jest spotkanie. A dzięki bezpośrednim relacjom uczestników dialogu powstają więzi.⁶

Wymienione teorie ukazują, jak znaczący potencjał edukacyjny drzemie w wykorzystaniu edukacji muzealnej przez świadomych nauczycieli. Potencjał ten zresztą dostrzegli już eksperci, zwłaszcza w kontekście edukacji artystycznej. Jednym z podstawowych jej założeń jest przyzwyczajanie dzieci do czynnego uczestnictwa w kulturze, do korzystania z ofert kulturalnych, odwiedzania instytucji kultury czyli między innymi muzeów. W opracowanych przez zespół specjalistów „Standardach Edukacji Kulturalnej” możemy przeczytać o znaczeniu dodatkowych zajęć poza szkołą. Zajęcia takie, w przeciwieństwie do zajęć prowadzonych w szkole, nie są ograniczone programem i dlatego mogą przyjmować inne bardziej eksperymentalne formy, gdzie dzieci mogą swobodnie rozwijać wyobraźnię i ekspresję artystyczną. „Tkwią tu niewykorzystane dla rozwoju dzieci szanse, gdyż o ile szkoła ze swej natury dąży do zapewnienia wszystkim niezbędnemu minimum informacyjnego i rozbudzenia emocjonalnego, będącego warunkiem tworzenia płaszczyzny porozumienia kulturowego, to placówki pozaszkolne mogą na tym tle wyzwalać indywidualności”⁷.

W Mapie Drogowej UNESCO dla Edukacji Artystycznej⁸ zaleca się rozwijanie partnerstwa między instytucjami szkolnymi a sektorem kultury,

⁵ J. Kruk, *Model dydaktyki interaktywnej w centrach i muzeach nauki i możliwości jego stosowania w szkolnej edukacji*, w: „Problemy Wczesnej Edukacji” 2011 tom 15 numer 3, 58-59.

⁶ J. Skutnik, dz. cyt., s. 71.

⁷ K. Ferenz, *Wstęp*, w: *Standardy edukacji kulturalnej. Materiały do konsultacji środowiskowych*, red. A. Białkowski, Fundacja Polskiej Rady Muzycznej, Warszawa 2008, s. 12.

⁸ *Mapa Drogowa UNESCO dla Edukacji Artystycznej*, przyjęta na Światowej Konferencji na temat Edukacji Artystycznej „Rozwijanie kreatywnych możliwości w XXI wieku”.

jako jednym z warunków efektywnej edukacji artystycznej. W Planie z Seulu⁹ podkreślana jest współpraca szkół z instytucjami kultury w środowisku lokalnym. Zachęca się zarówno nauczycieli, jaki i przedstawicieli instytucji pozaszkolnych i artystów do inicjowania i współpracy i tworzenia projektów artystycznych.

Również w Podstawie Programowej¹⁰ dla przedmiotu plastyka zawarto zalecenie, aby lekcje na wszystkich etapach były uzupełniane innymi formami zajęć takimi jak: lekcje w galeriach, muzeach, wizyty, wycieczki, spotkania z artystami itp. w celu upowszechniania kultury i współpracy z osobami działającymi na rzecz rozwoju kultury i sztuki.

Wymienione zalecenia i postulaty wskazują, że nauczyciel powinien czuć się zobowiązany do wykorzystywania możliwości instytucji edukacji nieformalnej w pracy z uczniami. Jednak, aby propozycje tych instytucji, w tym edukacji muzealnej, odpowiadały na potrzeby uczniów, konieczne jest zaistnienie dialogu między nauczycielem a przedstawicielem muzeum jakim jest edukator.

Dialog dla edukacji w muzeum

Znaczenie dialogiczności w rzeczywistości pedagogicznej rozważał Martin Buber – filozof dialogu. Dialog w jego ujęciu to relacja ja – ty, relacja wzajemności i partnerstwa gdzie najważniejsze jest spotkanie¹¹. Spotkanie takie powinno spełniać określone warunki, aby uznać je za autentyczne. Przede wszystkim konieczna jest akceptacja inności drugiego człowieka, traktowanie go jako samodzielnej jednostki. Kolejnym ważnym warunkiem

Lizbona 6–9 marca 2006, http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Mapa_Drogowa.pdf, s. 317, z dn. 21.11.2017.

⁹ *Plan Z Seulu – Cele rozwoju Edukacji Artystycznej*, dokument przyjęty na II Światowej Konferencji UNESCO na temat Edukacji Artystycznej, która się odbyła w Seulu w dniach 25–28 maja 2010 r. http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Plan_z_Seulu.pdf, z dn. 21.11.2017.

¹⁰ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej*, s. 90. <http://dziennikustaw.gov.pl/du/2017/356/1>, z dn. 21.11.2017.

¹¹ T. Żółkowska, *Ja, Ty, Inny – Dialog?*, w: „Studia Edukacyjne” nr 28, 2013, Poznań 2013, pp. 17-30. Adam Mickiewicz University Press, s. 20, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/11514/1/017-030.pdf>, z dn. 26.11.2017.

spotkania – nawiązania dialogu jest konieczność wczucia się w sytuację drugiego człowieka w celu wytworzenia się wspólnej więzi.

Wpływ idei dialogu na edukację jest coraz większy, jak zauważa Jolanta Skutnik “filozoficzne wpływy, głównie personalizmu dialogowego, modyfikują oblicze dotychczasowej praktyki edukacyjnej, zamieniając podaż wiedzy na dialog, wymianę, negocjację”¹². Te tendencje mogą sprawdzić się zwłaszcza w przestrzeni muzeum, gdzie zdaniem Skutnik¹³ potrzeba autentycznego spotkania, dialogu, odbywającego się w atmosferze zaufania otwartości i pragnienia dialogu.

Marcin Szela¹⁴ w “Suplemencie” do “Raportu o Stanie Edukacji Muzealnej” przywołuje koncepcję muzeum partycypacyjnego Niny Simone. Wszyscy zwiedzający, łącznie z personelem muzealnym stają się współtwórcami treści prezentowanych w muzeum. Istotne jest, że partycypacja jest otwarciem się na doświadczenia innych i wykraczaniem poza własne przeżycia. Zdaniem Szela tak rozumiana partycypacja w muzeach wiąże się z pedagogiką dialogową lub pedagogiką dialogu. Przy czym bliższe dla sytuacji edukacyjnych w muzeum, jest według niego pojęcie dialogu zaproponowanego przez Michaiła Bachtina.

Bachtina mniej interesują takie wartości dialogu jak: jasność, symetryczność, konsensus czy zgoda, akcentuje on natomiast wartości przeciwne. Zalicza do nich: niejasność, wielogłośność, opór i napięcie. Bachtin uważa, że takie wartości dialogu prowadzą do negocjowania znaczenia w sytuacji kiedy różne punkty widzenia są konfrontowane ze sobą. Celem tak prowadzonego dialogu jest: “szacunek dla innych wypowiedzi, chęć słuchania, rozumienia argumentów innych i wykorzystania ich do własnych przemyśleń przy jednoczesnym zachowaniu szacunku dla własnych argumentów”¹⁵. W ocenie Szela¹⁶ ten ostatni aspekt jest ważny w kontekście edukacji muzealnej bowiem dotyczy zwiedzających, którzy odczuwają dyskomfort. Można przyjąć, iż podobny dyskomfort jest odczuwany przez nauczycieli towarzyszących uczniom w muzeum. Jest zatem zadaniem muzeum stwarzać sytuacje dialogowe eliminujące poczucie zagubienia i pozwalające uczestnikom spotkania

¹² J. Skutnik, *Muzeum sztuki współczesnej jako przestrzeń edukacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2008, s. 21.

¹³ J. Skutnik, dz. cyt., s. 10.

¹⁴ *Raport o stanie edukacji muzealnej. Suplement. Część I*, red. M. Szela, Muzeologia tom 8, UNIVERSITAS Kraków 2014, s. 60-61.

¹⁵ Tamże, s. 61.

¹⁶ Tamże, s. 62.

na swobodne tworzenie własnych znaczeń. Spotkanie i wymiana to podstawa techniki dialogowej.

Możliwości i ograniczenia dialogu między edukatorem a nauczycielem

Dialog pomiędzy nauczycielem i edukatorem jest potrzebny dla zaistnienia współpracy między nimi. Współpraca pozwala na włączenie wizyty w muzeum w cykl edukacyjny uczniów, na stworzenie wspólnego projektu. Cele zrealizowane w muzeum mogą zostać utrwalone i służyć dalszemu rozwojowi uczniów w szkole lub przedszkolu.

Najważniejszym warunkiem takiej współpracy zdaniem Ivana Polliarta i Hervea Thibona¹⁷ **jest umieszczenie uczniów w centrum** od samego jej początku. Autorzy zwracają też uwagę na trzy fazy wspólnego działania edukatorów i nauczycieli. Chodzi tu o wspólne przygotowanie lub dostosowanie wizyty do uczniów, fazę jej realizacji oraz fazę działań nauczyciela po wizycie. Znaczenie fazy przygotowawczej i końcowej można zauważyć w zagranicznych badaniach nad edukacją muzealną lub w ofercie edukacyjnej muzeów udostępnianych na ich stronach internetowych. Muzea proponują nauczycielom materiały ułatwiające przygotowanie do wizyty jak i propozycje dalszych zajęć inspirowanych wizytą.

Przedstawicielem muzeum w nawiązywaniu współpracy ze szkołą jest edukator (nazywany również animatorem). We współczesnym muzeum, znacząco wzrosła ich rola. Nie wystarczy już nawet szeroka wiedza o prezentowanej kolekcji, aby sprostać wyzwaniom współczesnej publiczności. Od edukatorów oczekuje się wielu nowych umiejętności. W opracowanym przez Greame K. Talboys'a¹⁸ podręczniku dla edukatorów wylicza się wiele funkcji, które edukatorzy muszą równocześnie spełniać. Oczekuje się, że edukator będzie: "m.in. nauczycielem, muzealnikiem, managerem i administratorem, ekspertem w swojej dziedzinie, kuratorem specjalizującym się w edukacji"¹⁹. Autor podręcznika opisując wiedzę, którą powinien posiadać edukator zwraca szczególną uwagę na wiedzę z zakresu edukacji, teorii i praktyki pedagogicznej. Równie istotne jest posiadanie wiedzy o programach szkolnych,

¹⁷ I. Polliart, H. Thibon, *Narzędzia mediacji sztuki współczesnej. Działać, oglądać, mówić na warsztatach artystycznych*, w: *Szkola XXI wieku – szkołą edukacji estetycznej. Projekt nadziei*, red. M. Zalewska-Pawlak, A. Pikała, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2011, s. 354.

¹⁸ G. K. Talboys, *Museum Educator's Handbook*. Third Edition, Routledge 2016.

¹⁹ G. K. Talboys za: Bhatia, Anuradha. *Museum and School Partnership for Learning on Field Trips*. 2009, https://dspace.library.colostate.edu/bitstream/handle/10217/21298/2009_spring_Bhatia.pdf?sequence=1, s. 32, z dn. 19.11.2017. tłum. własne.

o tym jak uczą się dzieci w szkole i jaki ma to związek z muzeum, a także jak wygląda zorganizowanie wizyty w muzeum. Talboys przede wszystkim kładzie nacisk na wiedzę potrzebną do zaistnienia współpracy z nauczycielem. Wszystko po to, żeby edukator mógł prowadzić swobodny dialog z nauczycielem, aby mieli oni wspólną płaszczyznę odniesień. Dopiero jako kolejny punkt Talboys wymienia konieczność posiadania wiedzy o prezentowanej kolekcji.

Według ustaleń "Raportu o Stanie Edukacji Muzealnej w Polsce"²⁰, wśród rodzimych edukatorów podejście do posiadanej przez nich wiedzy wygląda zupełnie inaczej. Edukatorzy zapytani o to w raporcie na pierwszym miejscu stawiają wiedzę na temat kolekcji muzeum. W zakresie przygotowania edukacyjnego najbardziej cenią doświadczenie i praktykę, a wiedza pedagogiczna może być, ich zdaniem uzupełniona na kursach. Warto przytoczyć jedną z wypowiedzi: "Lekcje muzealne w muzeum powinni prowadzić wykształceni edukatorzy z pasją, wiedzą oraz predyspozycjami do pracy z dziećmi, niekoniecznie posiadający wykształcenie pedagogiczne". Zgodnie z tą tendencją samooceny aż 85% edukatorów uznało, że to właśnie oni a nie nauczyciele powinni prowadzić wizytę w muzeum.

Z powyższych danych wynika, że edukatorzy w Polsce często wykazują się uprzedzeniami i postawą raczej zamkniętą już w samym postrzeganiu nauczyciela. W takiej sytuacji posługiwanie się stereotypami uniemożliwia zaistnienie dialogu. Oczywiście raport jest pewnym statystycznym uogólnieniem. Istnieje wiele przypadków dobrej współpracy w Polskich muzeach. Już w suplemencie do raportu, muzealnicy opisywali inicjowane przez obie strony pozytywne przykłady współpracy, których podstawą było zaistnienie dialogu²¹.

Problemy w nawiązywaniu dialogu występują również po stronie nauczycieli. Chociaż niektórzy nauczyciele chodzą z klasą do muzeum nawet kilka razy w roku, nie potrafią oni sprecyzować celu swojej wizyty. Jak zauważa Skutnik²² problem ten pojawia się już na etapie wstępnych negocjacji między szkołą a muzeum. Nauczyciele oczekują pomocy edukatora, ale nie zawsze zgadzają się z koncepcją programu edukacyjnego w muzeum. Jednak niewielu z nich potwierdza też stały kontakt z edukatorem, nie dąży

²⁰ *Edukacja muzealna w Polsce Sytuacja: kontekst, perspektywy rozwoju. Raport o stanie edukacji muzealnej w Polsce*, red. Marcin Szelaąg, Biblioteka Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zabytków (NIMOZ) 2012., s. 23-32, 137.

²¹ *Raport o stanie edukacji muzealnej. Suplement. Część 1*, dz. cyt.

²² J. Skutnik, dz. cyt., s. 81.

do dialogu. W ocenie Skutnik, może to świadczyć, że szkoła poszukuje kontaktu z muzeum głównie po to, aby zapewnić dobrą ilustrację materiału dydaktycznego.

Dobry przykład mogą stanowić rozwiązania francuskie. Polliart i Thibon²³, opisując projekt artystyczny z udziałem artysty i uczniów w Muzeum Sztuk Pięknych w Reims zwracają uwagę, iż najważniejszym parametrem funkcjonowania pedagogicznego projektu jest **jakość partnerstwa między nauczycielem a artystą**. Może ono powstać jedynie wtedy, gdy role obu stron są dookreślone: wzajemnie znane, uznane i wypełniane. Autorzy zauważają jednak, że nie jest to proste zadanie, choć jest ono możliwe do wypełnienia. Potrzebna jest interwencja „osoby trzeciej” doradcy, mediatora.

O doradcy pedagogicznym pisze również J. Skutnik w swojej prezentacji działalności francuskich muzeów sztuki. W celu ułatwienia dialogu w muzeum nauczyciele mogą skonsultować się z pośrednikiem – doradcą pedagogicznym. Do jego zadań należy: ułatwianie kontaktów pomiędzy nauczycielami a animatorami w celu ustalenia optymalnych warunków wizyty, doradztwo w sprawie przygotowania zaplecza materialnego do realizacji konkretnych zajęć, pomoc w wyborze materiałów i dokumentów do samodzielnej pracy lub organizacji zajęć szkolnych, pomoc w przygotowaniu samodzielnej wizyty w muzeum oraz w dostosowaniu zaprojektowanych zajęć do treści wynikających z realizacji programu nauczania na poszczególnych etapach kształcenia²⁴. Doradca współpracuje też z animatorami pełniąc funkcję mediatora pomiędzy środowiskiem nauczycieli, muzealników i animatorów. Polliart i Thibon²⁵ uważają, że to doradca pedagogiczny w przypadku wspólnego projektu jest odpowiedzialny za jakość relacji między wszystkimi partnerami (w opisywanym przez autorów projekcie między nauczycielem, artystą, muzeum i ministerstwami). W kontakcie z nauczycielem, zwłaszcza nauczania zintegrowanego, który nie musi być ekspertem w dziedzinie sztuk wizualnych doradca jest gwarantem zgodności ról.

Funkcja doradcy pedagogicznego we Francji wskazuje, jak ważne jest nawiązanie i prowadzenie dialogu edukacyjnego między nauczycielem a edukatorem, mającego na celu stworzenie optymalnych warunków dla uczniów. Liczba i różnorodność zadań powierzanych doradcy określa mnogość zadań, która pojawia się w momencie zainicjowania współpracy.

²³ I. Polliart, H. Thibon, *Narzędzia mediacji sztuki współczesnej. Działać, oglądać, mówić na warsztatach artystycznych*, dz. cyt. s. 370.

²⁴ J. Skutnik, dz. cyt., s. 140.

²⁵ I. Polliart, H. Thibon, dz. cyt., s. 368, 369.

Jest to zatem sytuacja trudna dla obu stron, wymagająca otwarcia się na drugiego człowieka i wyjścia ze swojej strefy komfortu. Dlatego też w muzeach francuskich funkcjonuje osoba pośrednicząca, sytuująca się w tej trudnej strefie "pomiędzy".

Wnioski

Podsumowując zarys problematyki dotyczącej współpracy edukatora muzealnego z nauczycielem należy odnotować dysproporcje ilościowe między opracowaniami dotyczącymi edukatorów muzealnych a opracowaniami o nauczycielu realizującym edukację w instytucjach kultury, na rzecz edukacji w muzeum.

Można stwierdzić, że zarówno w rozważaniach teoretycznych jak i w wynikach badań empirycznych zwraca się uwagę na wzajemne uprzedzenia co do kompetencji zawodowych i roli we wzajemnych relacjach edukatorów i nauczycieli.

Według koncepcji dialogu przyjętej przez Szeląga można przyjąć, że istniejąca różnorodność wiedzy i oczekiwań edukatora i nauczyciela może stanowić czynnik rozwijający dialog. Wymagałoby to jednak wprowadzenia dwóch stymulatorów. Pierwszym z nich są działania transgresyjne podejmowane przez obydwie strony dialogu. Drugim jest konieczność przekazania wiedzy nauczycielom i edukatorom o ich dopełniających się funkcjach w tworzeniu sytuacji edukacyjnych o charakterze dialogu. Świadczy o tym potrzeba wprowadzenia doradcy pedagogicznego w systemie francuskim.

W Polsce współpraca między edukatorami (sztuki) a nauczycielami jest jakością pedagogiczną w trakcie tworzenia. I ten fakt wskazujący na perspektywistyczny charakter badanej problematyki jest czynnikiem optymistycznym.

Bibliografia

- Edukacja muzealna w Polsce Sytuacja: kontekst, perspektywy rozwoju. Raport o stanie edukacji muzealnej w Polsce*, red. Marcin Szelaąg, Biblioteka Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zabytków (NIMOZ) 2012.
- Ferenz K., *Wstęp*, w: *Standardy edukacji kulturalnej. Materiały do konsultacji środowiskowych*, red. A. Białkowski, Fundacja Polskiej Rady Muzycznej, Warszawa 2008.
- Hein G. E., *Edukacja muzealna*, w: *Edukacja muzealna. Antologia tłumaczeń*, red. M. Szelaąg, J. Skutnik, Muzeum Narodowe w Poznaniu, 2010.

- Kruk J., *Model dydaktyki interaktywnej w centrach i muzeach nauki i możliwości jego stosowania w szkolnej edukacji*, „Problemy Wczesnej Edukacji” 2011 tom 15 nr 3, s.54-62.
- Pater R., *Edukacja muzealna – muzea dla dzieci i młodzieży*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2016.
- Pater R., *Edukacja muzealna dla dzieci. Alternatywne Przestrzenie*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce: kwartalnik dla nauczycieli” 2013 nr 4, s. 55-76.
- Polliart I., Thibon H., *Narzędzia mediacji sztuki współczesnej. Działać, oglądać, mówić na warsztatach artystycznych*, w: *Szkoła XXI wieku – szkołą edukacji estetycznej. Projekt nadziei*, red. M. Zalewska-Pawlak, A. Pikała, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2011.
- Raport o stanie edukacji muzealnej. Suplement. Część 1*, red. M. Szeląg, Muzeologia tom 8, UNIVERSITAS Kraków 2014.
- Shaffer S., *Engaging young children in museums*, Left Coast Press, Inc., 2015.
- Skutnik J., *Muzeum sztuki współczesnej jako przestrzeń edukacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2008.
- Talboys G. K., *Museum Educator's Handbook*. Third Edition, Routledge 2016.

Źródła internetowe:

- Bhatia, A. *Museum and School Partnership for Learning on Field Trips*. 2009, https://dspace.library.colostate.edu/bitstream/handle/10217/21298/2009_spring_Bhatia.pdf?sequence=1 , dn. 19.11.2017.
- Mapa Drogowa UNESCO dla Edukacji Artystycznej*, http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Mapa_Drogowa.pdf , z dn. 21.11.2017.
- Plan Z Seulu – Cele rozwoju Edukacji Artystycznej*, http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Plan_z_Seulu.pdf , z dn. 21.11.2017.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej*, <http://dziennikustaw.gov.pl/du/2017/356/1> , z dn. 21.11.2017
- Żółkowska T., *Ja, Ty, Inny – Dialog?*, „Studia edukacyjne” 2013 nr 28, s. 17-31, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/11514/1/017-030.pdf>, z dn. 26.11.2017.

Dialogue as a requirement for cooperation between museum educator and teacher. Limitations and perspectives

Contemporarily more and more recognition for complementing and broadening school education is awarded to museum education which offers various educational experiences.

For optimal connection of museum education with school teaching the collaboration of both institutions is necessary.

Process of cooperation between museum and school is conditioned by the development of personal relationship between a teacher and a museum educator. Research results of western pedagogues show that educational dialogue between a teacher and a museum educator is possible. However, stereotypes present in mutual judgment make it difficult to conduct.

Keywords: museum education, dialog, partnership between teacher and museum educator.

Dialog jako warunek współpracy między edukatorem muzealnym a nauczycielem. Ograniczenia i perspektywy.

Współcześnie coraz większe uznanie w dopełnianiu i poszerzaniu edukacji szkolnej zyskuje edukacja muzealna oferująca różnego rodzaju doświadczenia edukacyjne. W celu optymalnego połączenia edukacji muzealnej z nauką szkolną konieczne wydaje się być wspólne działanie obu instytucji. Proces współpracy muzeum i szkoły uwarunkowany jest przebiegiem relacji osobowych między nauczycielem a edukatorem. Jak wskazują wyniki badań zachodnich pedagogów dialog edukacyjny pomiędzy nauczycielem a edukatorem muzealnym jest możliwy. Jednak stereotypy istniejące we wzajemnej ocenie utrudniają jego prowadzenie.

Słowa kluczowe: edukacja muzealna, dialog, partnerstwo nauczyciela i edukatora.